

ANALYYSI

Kokonaiskuva velkaantumisesta hämärtyy, kun kulutusluottojen tarjonta monipuolistuu

Rahoitusvakaus | 10.05.2017 | Kimmo Koskinen, Olli Tuomikoski

KIRJOITTAJAT



Kimmo Koskinen
Neuvonantaja



Olli Tuomikoski
Ekonomisti

Suomalaisten kotitalouksien velkaantuminen kasvaa nopeasti myös kulutusluottojen kautta. Suurin osa näistä lainoista otetaan yhä luottolaitoksilta, mutta luottoa tarjoavia kanavia tulee jatkuvasti lisää. Luotonanto on kasvanut sekä verkossa toimivien ulkomaisten luotontarjoajien että vertaislainapalveluiden kautta, ja kotitalouksien velkaantumista näistä lähteistä on vaikeaa seurata.



Kulutusluotolla tarkoitetaan lainaa, joka myönnetään pääasiassa yksityiseen tavaroiden ja palveluiden kulutukseen. Kun puhutaan kulutusluotoista, voidaan viitata moniin eri lainamuotoihin ja käyttötarkoituksiin. Tavallisen kertalainan lisäksi kulutusluotto voi olla tililuotto, jolloin luottoa voi tarvittaessa nostaa enintään tilillä olevan arvon verran.

Suuret kulutusluotot ovat yleensä vakuudellisia, mutta pieniä lainoja voi saada eri lähteistä hyvinkin nopeasti ja joustavasti ilman vakuuksia. Kulutusluottoa ottavat myös luottokortin käyttäjät.¹ Lisäksi kaupoissa voi usein allekirjoittaa kulutusluottosopimuksen esimerkiksi auton tai kodinkoneen oston yhteydessä. Luottoja markkinoidaan myös erilaisten palveluiden, kuten lomamatkojen, oston yhteydessä.

Rahoituslaitoksilta otetuista luotoista poiketen vertaislainapalvelut ohjaavat kotitaloudet lainaamaan suoraan toisiltaan. Lainamisen muodot ja kanavat kehittyvätkin digitalisoituvassa maailmassa nopeasti.

Kuten lainanotolla yleisestikin, myös kotitalouksien kulutusluotoilla on keskeinen merkitys rahoitusvakauden kannalta. Ylisuuriksi kasvaneet kulutusluotot voivat yhdessä muiden kotitalousluottojen – kuten asuntolainojen – kanssa pahimmillaan muodostaa järjestelmäriskin rahoitusvakauden näkökulmasta.

Kulutusluottojen osuus kotitalouksien velasta merkittävä

Vaikka kulutusluotot ovat tyypillisesti esimerkiksi asuntolainoihin verrattuna määrältään pieniä ja maturiteetiltaan lyhyitä, on niiden osuus kotitalouksien yhteenlasketusta velasta merkittävä, arviolta noin 12 %. Merkitykseensä nähden kulutusluottojen käytöstä on saatavissa verrattain niukasti tietoa.

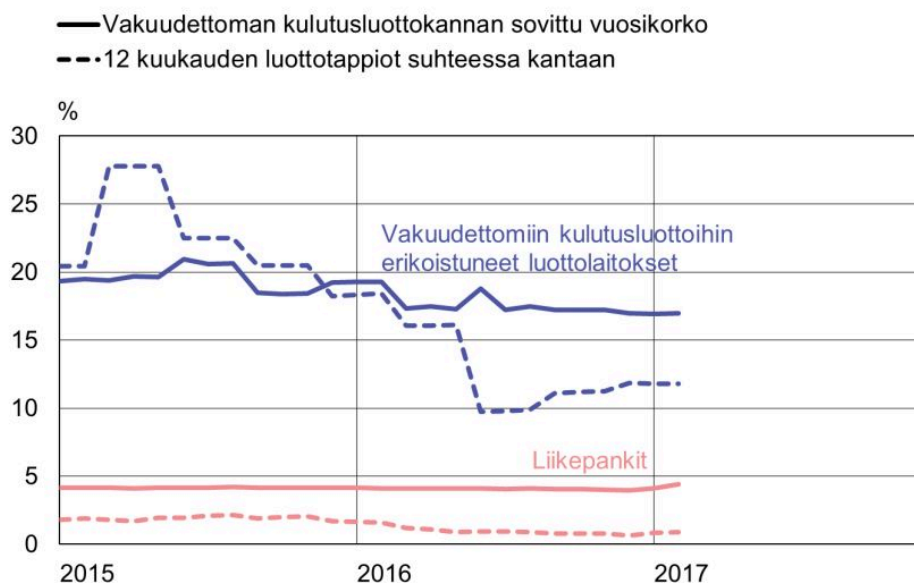
Finanssialan Keskusliiton (FK) kyselytutkimuksen² mukaan kulutusluottojen käyttö näyttäisi olevan Suomessa melko yleistä, sillä kyselyyn vastanneista kulutusluottoa oli lähes 40 prosentilla. Väestöön suhteutettuna tämä olisi noin 1,6 miljoonaa suomalaista. Saman kyselytutkimuksen mukaan kulutusluotot jakaantuvat ikäryhmittäin tasaisemmin kuin esimerkiksi asuntolainat.

Kulutusluottoja pidetään yhtenä merkittävänä syynä maksuhäiriömerkintöihin. Asiakastiedon maksuhäiriötilastojen mukaan vuonna 2016 noin 12 % maksuhäiriömerkinnöistä johtui kulutusluotoista.

Suurin osa suomalaisten kotitalouksien kulutusluotoista on Suomessa toimivien luottolaitosten myöntämiä. Suomen Pankin keräämien tilastojen mukaan suomalaisilla kotitalouksilla oli helmikuussa 2017 luottolaitosten myöntämiä kulutusluottoja yhteensä 14,6 mrd. euron arvosta. Luottolaitosten myöntämistä kulutusluotoista 31 % on tili- ja korttiluottoja ja loput ovat muussa muodossa kulutukseen otettuja lainoja. Usein luottolaitosten myöntämien kulutusluottojen vakuutena on kiinteistö, joskin yli puolet luotoista on täysin vakuudettomia.

Kuvio 1.

Luottolaitossektorin toimijoilla erilaisia liiketoimintamalleja



Lähde: Suomen Pankki.

19.4.2016
eurojatalous.fi

Vaikka luottolaitokset myöntävät Suomessa merkittävän osan kulutusluotoista, näiden laitosten luotoista koituvien järjestämättömien lainojen ja luottotappioiden osuus on ollut vähäinen.

Järjestämättömien – eli todennäköisesti saamatta jäävien – lainasaamisten osuus kulutusluottokannasta oli 2,8 % helmikuussa 2017, ja luottotappioita on kirjattu viimeisen 12 kuukauden aikana 0,7 % luottokannasta.

Kulutusluotoista kirjattujen luottotappioiden määrät ovat myös pienentyneet viimeisen vuoden aikana.³ Muissa kotitalouslainoissa ongelmalainoja on ollut kulutusluottojakin vähemmän: järjestämättömiä näistä lainoista oli 1,4 % helmikuussa 2017 ja luottotappioita oli 0,07 % lainakannasta viimeisen vuoden aikana. Kulutusluotoista maksettavat korot ovat kuitenkin huomattavasti korkeampia kuin muiden kotitalouslainojen korot, eikä lainojen kesikorko ole viime vuosien aikana laskenut merkittävästi, toisin kuin muihin käyttötarkoituksiin otettujen lainojen korot.

Kulutusluottomarkkinoilla uusia toimijoita

Kulutusluottojen tarjonta on viime vuosina laajentunut merkittävästi pankkisektorin ulkopuolelle. Perinteisesti kulutusluottoja ovat myöntäneet pankkien lisäksi mm. erilaiset, ilman

luottolaitoslupaa toimivat pankkien rahoitusyhtiöt tai autorahoitusta tarjoavat yhtiöt. Viime vuosina kulutusluottoja ovat alkaneet tarjota myös erilaiset pienlainoja myöntävät yhtiöt⁴ ja aivan uusimpina vertaislainaajat.

Tietoa luottolaitosten ulkopuolisista kulutusluottomarkkinoista on kuitenkin niukasti. Tilastokeskuksen tietojen perusteella suomalaisilla kotitalouksilla oli muilta rahoituslaitoksilta otettuja kulutusluottoja vuoden 2016 lopussa arviolta 2,7 mrd. euroa.⁵ Näillä rahoituslaitoksilla ei ole luottolaitostoimilupaa, eivätkä ne ole Finanssivalvonnan valvonnan alaisia. Toimintaa on alettu kuitenkin rekisteröidä muutoin. Esimerkiksi vuoden 2017 alusta luottoja tarjoavat yhtiöt ja vertaislainaajat ovat olleet velvollisia rekisteröitymään Etelä-Suomen aluehallintoviraston (AVI) ylläpitämään rekisteriin.^{6,7} Vaikka pienlainojen määrästä ei ole tällä hetkellä saatavissa täydellistä tietoa, Tilastokeskuksen pienlainatiedonkeruun mukaan toimialan yritysten myöntämien luottojen kanta oli vuoden 2015 lopussa 119 milj. euroa.⁸

Valtiovarainministeriö (VM) puolestaan on joukkorahoituslain valmistelun yhteydessä seurannut vertaislainausta⁹ Suomessa. VM:n kyselyn mukaan kuluttajat ottivat vertaislainoja 71,3 milj. euron edestä vuonna 2016 ja lainanoton volyyymi on merkittävässä kasvussa. Myös ulkomaisten luottolaitosten tarjoama online-lainausta on yleistymässä. Tästä lainauksesta yli maiden rajojen on hyvin vähän tietoa käytettävissä, mutta lainakannan yhteenlasketuksi kooksi voidaan toimijoiden julkistamien tietojen perusteella arvioida joitakin satoja miljoonia euroja.

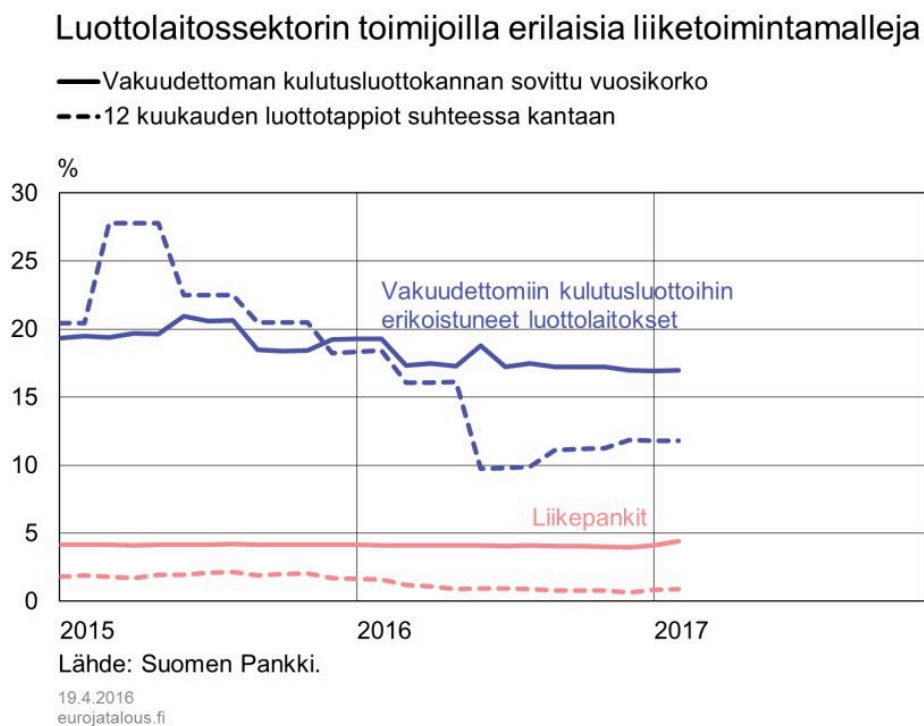
Huoli kalliiden kulutusluottojen aiheuttamista lieveilmiöistä on nostettu viime vuosina usein esille. Asiakastiedon mukaan kulutusluotot usein käynnistävät maksuhäiriömerkintöjen kierteen. Maksuhäiriömerkintöjen ja maksuhäiriömerkintäisten asiakkaiden määrät ovat kasvaneet viime vuosina, vaikka pienlainamarkkinoiden lainanantoa on pyritty hillitsemään asettamalla lainoille korkokatto. Korkokattoa on kierretty mm. tarjoamalla suurempia lainoja ja limiittejä, joita nykyinen korkokatto ei koske.

Pienlainatoiminnan kehitystä voidaan osittain arvioida Suomen Pankin tilastojen kautta, sillä osa pienlainausta harjoittaneista rahoitusyhtiöistä on saanut luottolaitostoimiluvan ja päätyntä tätä kautta luottolaitostilastoinnin piiriin. Kyseisen joukon erottaminen muista luottolaitoksista antaa huomiota herättävän kuvan toiminnan luonteesta.

Liikepankkeihin verrattuna vakuudettomiin kulutusluottoihin erikoistuneiden luottolaitosten moninkertaiset vuosikorot ja luottotappioiden määrät kertovat asiakaskunnan ja toimintamallien eroista. Vaikuttaa siltä, että näiden luottolaitosten asiakkaiksi päätyy henkilöitä, joiden luottokelpoisuus on heikompi kuin liikepankkien asiakkaiden. On todennäköistä, että myös osalla luottolaitossektorin ulkopuolisista toimijoista on vastaavat korko- ja luottotappiotasot.

Näkemystä tukee myös joidenkin pienlainaajien ja vertaislainaajien tuottama tilastotieto.¹⁰

Kuvio 2.



Uusien toimintamallien riskinsietokykyä ei ole kunnolla testattu

Uudenlaisten toimintamallien kehittymisen, digitalisaation, vakiintuneiden määritelmien ja luotettavan tiedon puutteen sekä lainsäädännön pirstaloituneisuuden vuoksi kulutusluottojen seuraaminen on vaikeaa. Eri toimintamallien erot ja riskit voivat jäädä kuluttajille epäselviksi.

Riskinä on, että uusien toimijoiden kulutusluottokanta kasvaa, mutta niiden toimintamalleja ja riskinsietokykyä ei ole testattu talouden eri tilanteissa. Uusien toimintamallien mahdollistama luotonannon nopea kasvu ja aggressiivinen mainonta saattavat laajentaa luottojen myöntämisen asiakkaisiin, joiden kyky maksaa takaisin korkeakorkoisia lainoja on heikko.

Yhdysvalloissa osa uusista toimijoista on jo törmännyt nopean kasvun tuomiin ongelmiin. Luottotappioiden ennakoitua voimakkaampi kasvu onkin ehtinyt jo nostaa epäilyjä hiljattain käyttöön otettujen toimintamallien kestävydestä, ja esimerkiksi vertaislainaajien myöntämien uusien kulutusluottojen määrä on pienentynyt huomattavasti. Vertaislainaajien tapauksessa

huolta herättävät myös sijoittajien luottoriskit. Isossa-Britanniassa tehdyn selvityksen mukaan osalla sijoittajista ei näyttäisi olevan selkeää käsitystä vertaislainaukseen liittyvistä riskeistä.¹¹

Tällä hetkellä ei vielä näytä siltä, että kulutusluotoista aiheutuisi systeemistä riskiä mutta sosiaalista kyllä. Kotitalouksilta vaaditaan tarkkaavaisuutta oman velkaantumisensa hallinnassa.¹² Toisaalta kulutusluottokanta ja lainakanavat kehittyvät nopeaa vauhtia, joten on aiheellista pohtia, kuinka kauan nykyinen tietomäärä kulutusluottomarkkinoista on riittävä.

Vaikka uudet toimintamallit ja innovaatiot ovat tärkeitä, kehitys ei saisi lisätä velkaantumisen lieveilmiöitä. Uusien toimijoiden merkityksen kasvu ja riskit ovatkin herättäneet keskustelua lisäsääntelyn tarpeesta. Tilanteen seuranta vaatisi nykyistä kattavampaa raportointia ja tiedonkeruuta.

Viitteet

1. Nollakorkoista maksuaikalainaa laskun eräpäivään asti ja pidennettyä luottokorttiluottoa, jos kortin saldoa ei makseta kokonaan takaisin. ↑
2. Säästäminen, luotonkäyttö ja maksutavat 2015. ↑
3. Järjestämättömien lainojen osuus lainakannasta on kasvanut hiljalleen viime vuosien aikana, mutta osa kasvusta selittyy sitä kautta, että järjestämättömän lainan määritelmää on tarkennettu. ↑
4. Ns. pikavippiyhtiöt. ↑
5. Arvio lainakannan koosta perustuu Tilastokeskuksen keräämiin tietoihin muiden rahoituslaitosten kotitalouksille myöntämistä lainoista, eikä otos välttämättä ole kaikilta osin täysin kattava. ↑
6. Rekisterissä oli 55 toimijaa 4.4.2017. ↑
7. Aluehallintovirasto (AVI) valvoo yhdessä Kilpailu- ja kuluttajaviraston kanssa kuluttajaluottojen markkinoinnin ja luottosopimusten lainmukaisuutta. ↑
8. Lainakannan vuosikasvu oli Tilastokeskuksen tietojen perusteella peräti 56 %. Tiedonkeruu on lopetettu. ↑
9. Vertaislainat kuuluvat yhdessä muiden rahoituslaitosten tarjoamien kotitalouslainojen kanssa kuluttajansuojalain piiriin. ↑
10. Saatavissa oleva tiedon määrä ja sisältö vaihtelevat kuitenkin merkittävästi toimijoittain. Osa toimijoista ei julkista mitään tietoja. ↑
11. Deloitte (2016) Marketplace lending: A temporary phenomenon? An analysis of the UK market. ↑
12. Samalla myös maksaminen muuttuu huomaamattomammaksi. Ks. tarkemmin Kari Kempvaisen artikkeli Maksaminen muuttuu reaaliaikaisemmaksi ja

huomaamattomammaksi. Euro & talous 2/2017. ↑

Asiasanat

kulutusluotot, pienlainaus, vertaislainaus